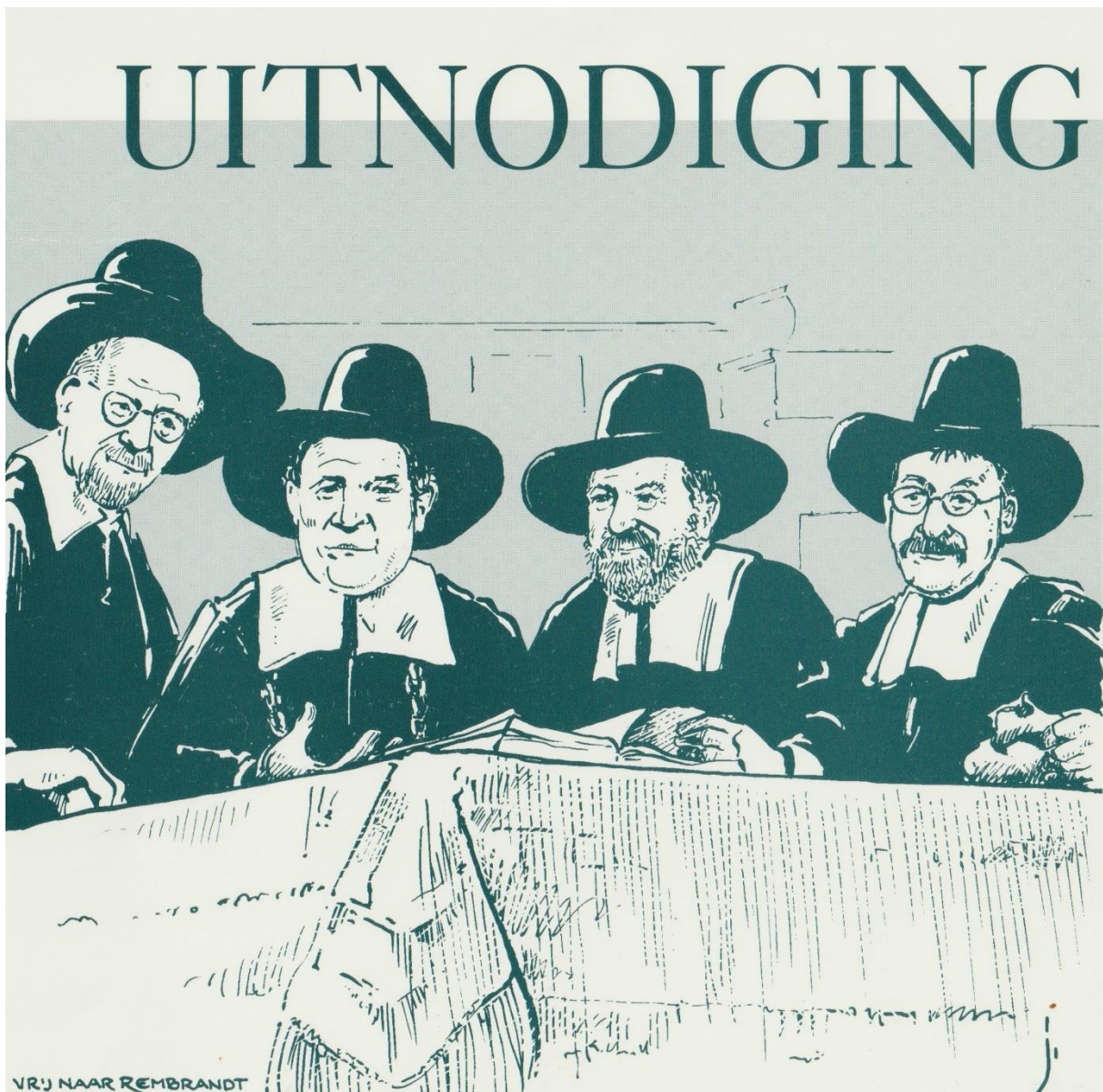

‘We gaan het toch niet over het verleden hebben?’ⁱ

(Bespiegelingen een kwart eeuw na het begin van de nieuwe gemeente De Bilt)

Door dr. Anne Doedensⁱⁱ

Uitnodiging voor de afscheidsreceptie van de gemeente Maartensdijk, 22 december 2000. Van links naar rechts: gemeentesecretaris Bang, burgemeester Diepenhorst, wethouder Ijsbrandij, wethouder Doedens. Archief Anne Doedens.

Vooraf

‘We gaan het toch niet over het verleden hebben?’ Deze woorden kwamen uit de mond van de toenmalige burgemeester van De Bilt, ten tijde van de gemeentelijke herindeling

van Maartensdijk en De Bilt. Hij reageerde op de vragen van boze burgers die ontevreden waren over de opheffing van hun oude gemeente. Bij het uitspreken van deze tekst voorzag de burgemeester niet de storm aan emotionele reacties die zou opsteken. Ik noteerde voor mezelf, dat zijn 'bestuurlijk' omgaan met de emoties en gevoelens van zijn burgers op zijn minst ongelukkig was en schreef in het blad *Gemeente en Kwaliteit*ⁱⁱⁱ:

'Nostalgie en emotie laten geen rationele argumentatie toe. Uit de reactie van de burgemeester spreken vooral onmacht en gebrek aan inzicht in gemeenschapsgevoel waar goed bestuur rekening mee heeft te houden. Er is bij herindeling immers van meer sprake dan efficiëntievergroting en het vertrek van ambtenaren en bestuur naar een plek verder weg, buiten de heringedeelde plaats.'

Dit citaat stamt uit 2006. Vijf jaar eerder, in 2001, nam *De Biltse Grift* een artikel over dat veertien jaar eerder, in 1988, in het blad van de Historische Vereniging *Sint Maarten* verschenen was. De titel luidde: *'Dorpen met geschiedenis in een gemeente zonder verleden'*.^{iv} Het zuiver historische verhaal van 1988 was echter in 2001 inmiddels in een heel ander en actueel daglicht komen te staan: de in de jaren negentig van de twintigste eeuw fel bestreden herindeling was inmiddels een feit. Het nieuwe De Bilt had, toen nog geen historie anders dan die van de eeuwenoude kernen van de gemeente. Het artikel kon gelezen worden als een oproep om verstandig met de identiteit van de kernen van het oude Maartensdijk om te gaan.

In dit artikel blik ik terug op de roerige jaren voor en tijdens deze herindeling en wat daartoe geleid heeft. Ik schrijf dit verhaal vanuit de kennis die ik toen opdeed, in het besef dat mijn betrokkenheid bij de herindeling van toen maakt dat het een persoonlijke interpretatie blijft van de gebeurtenissen.

Om tot een verantwoorde beschrijving te komen, moet men de verschillende perspectieven die er denkbaar zijn recht doen: die van de inwoners en bestuurders van de opgeheven gemeenten De Bilt en Maartensdijk en die van de provincie en het rijk. Dat maakt mijn verhaal nog niet tot een wetenschappelijke tekst, maar wel een verhaal waarvan de feiten kloppen en de waarin de lokale en bovenlokale spelers naar ik hoop recht gedaan wordt.

Voor een verantwoord wetenschappelijk artikel is, om met Tacitus te spreken, nodig dat men *'sine ira et studio'*, schrijft: *'zonder boosheid en vooringenomenheid'*. Ik ben me er immers niet zo zeer als gewezen politicus maar wel als professioneel historicus maar al te zeer van bewust dat het verleden, d.w.z. de herindeling van het jaar 2000 (gerealiseerd in 2001) daarvoor nog te dichtbij is. Dat neemt echter niet weg, dat een aantal te leren lessen nog hoogst relevant is, zeker voor een generatie voor wie het herindelingsproces en dat wat op het spel stond een *'ver van mijn bed'* gebeuren is.

Links: het wapen van het gerecht Oostbroek en De Bilt, rechts presse-papier n.a.v. de opheffing van de gemeente. Archief Anne Doedens.

Vijfentwintig jaar 'nieuwe' gemeente

Op 1 januari 2001 hield de gemeente Maartensdijk op te bestaan, na een levensduur van 54 jaar. De nog jonge gemeente ging op in een groter verband. Of liever, zo vonden veel Maartensdijkers, hij werd door De Bilt geannexeerd. Maartensdijk werd dus niet oud zou men kunnen zeggen. (Datzelfde kan men niet zeggen van de oeroude gemeenten Achttienhoven en Westbroek, gebieden die in 1957 bij Maartensdijk werden gevoegd.)

De dat het vergrote Maartensdijk van 1957 niet oud werd, doet echter geen recht aan de historische gegroeide eigen identiteit van de voormalige gemeente en zijn kernen. Want die was (en is er) wel. Ooit heette Maartensdijk Oostveen, en de gemeenschappen van het gebied ontstonden lang geleden, diep in de middeleeuwen.

In ieder geval werd vanaf 1085 de ontginning van de woestenij benoorden de Vecht naar het noorden toe, in de richting van het Gooi, mogelijk. De kavelsloten ten noorden van de Groenekanse Bisschopswetering dateren uit de veertiende eeuw. De Nieuwe Wetering is rond 1350 gegraven. In 1463 werd besloten het gebied tussen Maartensdijk en Hollandsche Rading te ontginnen. Pas na het bereiken van de in zand getrokken Utrechts-Hollandse grens daar, kwam die ontginning in de zestiende eeuw tot stilstand.

Niet alleen de beschreven geschiedenis, maar ook het landschap maakte het gebied van Maartensdijk tot één geheel. Die gemeente omvatte immers een groot deel van het huidige, unieke Noorderpark, een vele kilometers diep en breed landschap van weiden en trilvenen of drijvend land. Een samenhangend oeroud ontginningsgebied,

niet te vergelijken met het zandgebied van Bilthoven, terwijl Oostbroek-De Bilt vanaf de twaalfde eeuw vanaf de Kromme Rijn ontgonnen werd.

In de wetenschappelijke geschiedschrijving is de Franse Annalenschool een van de belangrijkste richtingen van de twintigste eeuw. Die school ging uit van een vaste relatie tussen de mens en zijn omgeving, van het landschap en zijn bewoners. Die relatie bestaat voor velen die wonen in de kernen van de voormalige gemeente Maartensdijk nog steeds.

Als ik dit schrijf is het bijna een kwart eeuw geleden dat ik als wethouder meestreed voor het behoud van de gemeentelijke zelfstandigheid, op grond van de eigen identiteit. In mijn optiek van toen (en die van nu) hoort een gemeente een samenhangende gemeenschap te vertegenwoordigen. En zoals ieder weet, is daar voor de zes kernen van de huidige gemeente geen sprake van. Al was het alleen maar omdat de cultuur van de zandgronden een heel andere is dan die van de veenweilanden.

Hoe kwam het zo ver?

Wie langs de Tolakkerweg vanuit Hollandsche Rading Maartensdijk benadert, ziet in de verte de contouren van de hoge bebouwing die de Utrechtse Dom naar de kroon steken, naderen. De dreiging van de stad wordt voelbaar. Hij was ook lang stedenbouwkundig en qua ruimtelijke ordening tastbaar. Vanaf het begin van de twintigste eeuw had de Domstad door de verbeterde volksgezondheid, de industrialisatie en de toegenomen handel – denk aan de Jaarbeurs – en daardoor ook de bevolkingstoename en de daaropvolgende woningbouw een grote ruimtelijke behoefte. We zien de gevolgen daarvan in de buitenwijken van de stad waaronder Overvecht, een in de zestiger jaren van de vorige eeuw gebouwde stadswijk, ooit Maartensdijks polderland.

Ook na het gereedkomen ervan in de jaren zeventig bleef de stad zich uitbreiden en had dus meer ruimte nodig. Er was sprake van het ‘omklappen’ van Overvecht naar de andere kant van de huidige Noordelijke Randweg van Utrecht. Het zuiden van Maartensdijk, inclusief Westbroek en Achttienhoven bood immer ruimte! Deze ontwikkeling werd definitief gestuit in de jaren negentig, de tijd dat Maartensdijks voortbestaan echt op het spel kwam te staan en het Noorderpark gerealiseerd werd.

De nadering van de stad en de verdere planning daarvoor bleef op het Maartensdijkse gemeentehuis niet onopgemerkt. Gemeenteraad en College van Burgemeester en Wethouders maakten front: dat moest niet gebeuren! Intussen hadden zich in de tweede helft van de twintigste eeuw binnen de gemeente opvallende demografische en sociale veranderingen voltrokken. In de twintigste eeuw was Maartensdijk lang een gemeenschap van boeren, boerenknechts, kleine middenstanders en notabelen. Dat was zeker ook na het verlies van verstedelijkte delen van de gemeente aan Utrecht in 1954 het geval. Vanaf de late jaren zestig stroomden forensen de dorpen van de gemeente binnen.

In het laatste decennium van de twintigste eeuw botsten 'oud' en nieuw', traditie en moderne tijd regelmatig met elkaar, bijvoorbeeld als het ging om boerderijbouw aan de huidige Korssesteeg. Agrarische ondernemers stonden tegenover burgers die zo min mogelijk ingrepen wilden in het historisch unieke ontginningslandschap, met zijn kilometers lange kavels en drijvende weilanden of zodden (naast de Weerribben een van de weinige gebieden van die soort in Nederland). Het resultaat werd een compromis: in het nieuwe Noorderpark In tussen Utrecht en t Gooi, kwamen minder boerderijen dan voorzien; tot veler tevredenheid kwamen natuur, recreatie en agrarische bedrijvigheid daar uiteindelijk samen. Het is, zo lezen we op de site van het Noorderpark inderdaad een uniek gebied gebleven,

'vol overgangen, van de hoge Utrechtse Heuvelrug naar de lage polders van Westbroek. Van droog naar nat, van zand naar veen, met bosjes, houtwallen, landhuizen en het historische veenweidegebied.'

Er waren meer kwesties die in en buiten de gemeenteraad tot stevige discussies leidden. Terwijl het College van SGP, CDA en PvdA een groot bedrijventerrein wenste langs de A27, verzetten veel inwoners van Maartensdijk, verenigd in de lokale partij GBM zich daartegen, en met succes. Door de afwezigheid van de VVD-fractie werd de minderheid van tegenstemmers een meerderheid. De lokale partij haalde bij de raadsverkiezingen van 1998 een derde van de stemmen, gesteund door de meerderheid van de inwoners van het dorp Maartensdijk die de afwijzing van plannen en het behoud van het dorpskarakter voluit steunde.

Ondanks deze tegenstellingen bleven alle politieke partijen en het overgrote deel van de bevolking en een unanieme gemeente raad van mening dat de gemeente Maartensdijk behouden moest blijven. Daartoe had de gemeente bijvoorbeeld op 6 juni 1997 een persbericht doen uitgaan waarin fel werd geageerd tegen opsplitsing en tegen de provinciale voornemens om Maartensdijk als gemeente op te heffen. Men las:

"Een opdeling leidt tot onaanvaardbare aantasting van de landschappelijke-, natuur-, recreatie- en landbouwfunctie in het gebied." Locoburgemeester Klaassen sprak in dit persbericht: "De afstand voor onze inwoners wordt letterlijk en gevoelsmatig levensgroot."^v

Traditie, liefde voor het open landschap van het gebied dat nu voor het grootste deel Noorderpark is alsmede de geschiedenis daarvan, bond de inwoners. In dit opzicht stonden lokale gemeenschap en gemeente dicht bij elkaar.

Zij werden gesteund door het *Intergemeentelijk Structuurplan '10 voor de regio'* dat in 1995 tot stand kwam.^{vi} Dit plan was de routekaart van het in hetzelfde jaar opgerichte Bestuur Regio Utrecht, het BRU – waarover hierna meer -, de opvolger van het intergemeentelijk samenwerkingsorgaan Regionaal Beraad Utrecht, RBU.

Het BRU was op zijn beurt de voorloper van de niet gerealiseerde stadsprovincie Utrecht – één van de zeven in Nederland geplande - waarover verderop in dit artikel meer. In het genoemde *intergemeentelijk structuurplan* stond het gebied van de toenmalige gemeenten De Bilt en Maartensdijk ingevuld en ingetekend als 'groene

contramal', een gebied dat niet dicht bebouwd moest gaan worden en vooral 'groen' van karakter moest blijven. Het was, anders dan de toen geplande bouwlocaties Leidse Rijn en Houten zijn bescherming meer dan waard.

Dorpse cultuur in een grootstedelijke omgeving

De afstand tussen bestuurders en inwoners was in Maartensdijk niet groot. In een kleine gemeenschap met vier kernen waarvan de grootste nog geen vijfduizend inwoners had en de andere drie tussen de duizend en tweeduizend, kwam men elkaar op straat tegen. Een treffend voorbeeld is het gedicht dat naast een bankje langs de Maartensdijkse Dorpsweg te vinden is, staat een gedichtje over de voormalige wethouder Buitenhuis, die daar een volkstuin had.

*'Wie hier kwam, kon niet
Onopgemerkt aan hem voorbij.
Hier nam hij waar en werd hij waar genomen.
Over het hek besprak hij dan
't belang der goegemeente
waarvan hij lange jaren de tolk
was en het stuur.
De tijd verglijdt,
maar langer duur
zijn herinnering'*

Ver van het leven van de inwoners voltrok zich echter elders, op rijks- en provinciaal niveau een discussie die grote invloed op het voortbestaan van de gemeente zou hebben. Grotere gemeenten was het bestuurlijk politieke adagium. Schaalvergroting zou efficiëntie opleveren en kwaliteit en woningbouw was nodig.

En zo gebeurde het, dat in de provincie Utrecht gemeenten de strijd om hun bestaan aangingen en tegen herindeling opponeerden. Die was echter vanuit het perspectief van de provincie en het rijk nodig, omdat kleinere gemeenten niet het apparaat hadden dat goed om kon gaan met de steeds ingewikkelder wordende wet- en regelgeving. Ze konden, zo werd gesteld, de vele taken die op hen afkwamen in een steeds gecompliceerder wordende samenleving niet aan.

In het westen moest Harmelen met Woerden worden samengevoegd. Vleuten de Meern, vertegenwoordigd door zijn strijdbare burgemeester Westra zou in de strijd om te overleven het onderspit delven. Hoewel volgens Westra zijn gemeente sterk genoeg was om de uitdagingen van de nieuwe tijd en de forse uitbreiding van het gemeentelijk grondgebied met succes aan te gaan, zette de stad Utrecht in op annexatie van Vleuten-De Meern. Daar moest immers de grootschalige nieuwbouwwijk Leidse Rijn komen. Die werd ook wel naar de *Vierde Nota Ruimtelijke Ordening* als Vinex-wijk aangeduid. Leidse Rijn zou binnen enkele jaren uitgroeien tot de grootste nieuwbouwwijk van zijn soort in Nederland, nodig om de groeiende bevolking van

de provincie te huisvesten. Overigens was het na de Tweede Wereldoorlog de Utrechtse burgemeester De Ranitz (die tussen 1948 en 1970 in functie was) die zich inspande voor vergroting van de Domstad. Tijdens zijn ambtsperiode werden Zuilen en delen van omliggende gemeenten geannexeerd. De latere Maartensdijkse burgemeester Panis was secretaris van de in 1964 opgerichte Kring Midden-Utrecht waarin De Ranitz een belangrijke rol speelde. (Dit orgaan werd in 1977 opgeheven.) Dit alles kan niet los gezien worden van de strijd tegen de woningnood die tot ver in de jaren zestig *'volksvijand nummer 1'* werd genoemd.

Dat gemeentelijke herindelingen in de provincie Utrecht in de jaren negentig van de vorige eeuw werden voorbereid, had dus een voorgeschiedenis in een gewest dat na de Tweede Wereldoorlog steeds verder zou verstedelijken. In het oosten van de provincie moest Driebergen – vanwege zijn stationslocatie – bij Zeist getrokken worden, een gemeente die zich graag als hoofdplaats van de Utrechtse Heuvelrug zag. Gezien vanuit het lokale belang van de gemeente Driebergen was dat ongewenst en bepaald niet naar de zin van de toenmalige burgemeester van Driebergen, Van Rappard. Die wist te bewerkstelligen dat niet Zeist, maar zijn Driebergen de hoofdplaats van de nieuw te vormen (en in 2006 tot stand gekomen) gemeente Utrechtse Heuvelrug zou worden, daarin gesteund door de CDA-fractie in de Tweede Kamer. De *'redding van Driebergen'* maakte echter, zo meende men, dat in het politieke spel van geven en nemen elders in het gewest gemeenten moesten worden geofferd Zoals Maartensdijk.

Intussen kwam Zeist ook in een ander opzicht bij in de late twintigste eeuw overwogen gemeentelijke herindelingen in beeld. Ten westen van Zeist werd in gemeente De Bilt naar voren gebracht, dat het bosgebied ten westen van de Amersfoortse weg qua karakter goed kon samengaan met de kern Bilthoven en dus bij de gemeente De Bilt zou kunnen worden gevoegd. Deze gedachte werd overigens al voor de Tweede Wereldoorlog naar voren gebracht door de Utrechtse sociaal geograaf en grondlegger van de praktijkgerichte geografie, prof. dr. Louis van Vuuren.

In de bestuurlijk drukke jaren van het einde van de twintigste eeuw speelde vele belangen, op de drie niveaus van gemeente, provincie en rijk. Vanaf 1991 werd de voorbereiding van Leidse Rijn en andere grootschalige projecten van Utrecht en negen omliggende gemeenten besproken in het *Regionaal Beraad Utrecht*. In 1995 werd dit beraad opgevolgd door het al genoemde *Bestuur Regio Utrecht*, het *'BRU'*. Daarin werd de discussie gevoerd over de zo genaamde stadsprovincie Utrecht Deze stadsprovincie moest *'rijks-onmiddellijk'* worden. *'Den Haag'* wilde dat het *BRU* als stadsprovincie zou gaan functioneren en het geld beheren dat tachtig procent of meer van de gemeentelijke begrotingen uitmaakte. (Dat werd tot dan toe via het Gemeentefonds aan de gemeenten uitgekeerd.) Dat werd met name verstandig geacht vanwege de grote woningbouwopgave die de regio in het westen stond te wachten. Stadsprovincies als het *BRU* zouden zo *'dichterbij'* toezicht kunnen houden op het bestuur van de gemeenten van het *BRU*-gebied. Dat zou tevens inhouden, dat gemeentes als Maartensdijk en Den Bilt konden blijven bestaan, zij het onder controle

van het nieuwe regiobestuur. Binnen de hierna te noemen Groene Contramal konden zij zich richten op natuur, toerisme en recreatie, en een 'stationair woningbouwprogramma, 'mondjesmaat'.

Folder van het BRU, 1995. Archief Anne Doedens.

Dat was niet naar de zin van de provincie Utrecht, die zich in zijn bestaan bedreigd voelde. Ondanks de door de deelnemers ervaren efficiëntie van het BRU gingen de plannen voor deze stadsprovincie van tafel, een zaak waar de provincie niet ontevreden over was. (In 2003 zou de kaderwet die de stadsprovincies moest doen

verwezenlijken) worden ingetrokken, het BRU zou als samenwerkingsorgaan van gemeenten uiteindelijk in 2016 worden opgeheven.) Met het mislukken van de stadsprovincie op het eind van de vorige eeuw kwam ook het einde van de zelfstandige gemeente Maartensdijk nog nadrukkelijker dan tevoren in zicht

Er werden plannen ontwikkeld om Maartensdijk met Loosdrecht samen te voegen. Deze gingen van tafel, mede doordat de Utrechtse gedeputeerde Doede Kok onvermurwbaar vasthield aan zijn idee dat - zonder enige historische onderbouwing en zonder rekening te houden met de identiteit van de 'veengemeente' - Maartensdijk - moest worden samengevoegd met De Bilt.

Het gemeentebestuur van Maartensdijk spande zich in de jaren 1999 en 2000 zeer in om de identiteit van de kernen van de gemeente te behouden, onder andere door met voorstellen te komen voor een 'Noorderparkgemeente', bestaande uit de kernen Maartensdijk, Achttienhoven, Westbroek en delen van het Noorderpark in de huidige gemeenten Stichtse Vecht en De Bilt.^{vii} Het was vergeefse moeite.

In De Bilt werd toen de herindelingswet in de Tweede Kamer werd besproken, aangedrongen op het aanpakken van die herindeling Maartensdijk-De Bilt. Wethouder Maria Limborgh vond dat het Maartensdijkse gemeentebestuur slecht meewerkte.^{viii} Dat vond ook de Utrechtse rechtbank die op 30 juni 2000 uitsprak:

'Anders dan de gemeente Maartensdijk werkt de gemeente De Bilt mee aan de gemeentelijke herindeling en ligt het zwaartepunt in de nieuwe gemeente na herindeling bij de gemeente De Bilt.'

De acties en het tegenstreven van Maartensdijk haalden als gezegd niets uit. De spanningen in de Maartensdijkse gemeenteraad over lokale kwesties hielpen daarbij niet mee in de strijd om te overleven.^{ix} De meerderheid van de bevolking wilde, daarover ondervraagd, geen herindeling en zeker geen opgaan in de gemeente De Bilt.^x De inzet van een door het gemeentebestuur van Maartensdijk gehuurde helikopter baatte niet. Tweede Kamerleden maakten van daaruit kennis met het Noorderpark en konden de unieke ontginningskavels van het open veenweidegebied waarnemen alsmede de plaats en de samenhang van de kernen in dat gebied. Het herindelingstraject ging echter onstuitbaar door. Ondanks de beloften van het omstreden Groen Links kamerlid Tara Singh Varma bleken de politieke kaarten geschud.^{xi} De CDA-fracties in de Tweede en Eerste Kamer die eerst nog hadden moeten instemmen met de afwijzing van de Zeister claim op Driebergen, bleven de plannen tot samenvoeging van De Bilt en Maartensdijk steunen, 'voor wat hoort wat'.

Een klein half jaar voor het einde van het millennium, op 4 juli 2000 werd in de Tweede Kamer besloten tot het eind van de gemeente Maartensdijk. De oorspronkelijk voorgestelde verdeling van het Maartensdijkse gebied tussen De Bilt en Maarssen^{xii} werd door een amendement van PvdA-kamerlid Saskia Noorman-Den Uyl ongedaan gemaakt.^{xiii, xiv} Maartensdijk kwam in zijn geheel bij De Bilt, Harmelen bij Woerden en Vleuten de Meern bij Utrecht, ondanks de afwijzing van de herindeling door 68% van

de bevolking van die gemeente; die kon zich evenals in Maartensdijk niet vinden in het verlies van de gemeentelijke zelfstandigheid.

Met een meerderheid van één stem wist minister van Binnenlandse Zaken in het kabinet Kok II, Klaas de Vries, daarna de herindelingswet inzake de opheffing van de gemeente Maartensdijk en vorming van de nieuwe gemeente De Bilt door de Eerste Kamer te loodsen. De Maartensdijkse gemeentevoorlichter Monica den Rooyen sprak:

'Tot op het laatste moment heeft Maartensdijk gelobbied voor zelfstandigheid van de gemeente. [...] We hebben tot het laatst geprobeerd de boodschap van Maartensdijk over te brengen.'^{xv}

Een bepaald niet fraai politiek proces kwam ten einde, zeker niet tot genoegen van een groot deel van de bevolking van de voormalige gemeente Maartensdijk. Er kwam er een nieuwe gemeente waarin gemeente en gemeenschap bepaald niet overal in elkaars verlengde lagen. Het beeld van Sint Maarten kwam niet meer terug in het gemeentewapen en in plaats van bijvoorbeeld Oost- en Westbroek ging de gemeente De Bilt heten. In de kernen van Maartensdijk bevestigde de kop *"Groot De Bilt kiest een nieuwe gemeenteraad"* het gevoel van een aantal inwoners, dat het karakter van de dorpen van de voormalige gemeente in het geding was.^{xvi}

Vier jaar later, op 28 februari 2004 viel in het dagblad Trouw te lezen: *'Het burgerinitiatief van Maartensdijkers zet hoog in: de provincie Utrecht moet de samenvoeging van Maartensdijk en De Bilt ongedaan maken. „Je ziet het dorp achteruit gaan."*

Het ligt voor de hand dat dit een kansloze onderneming was. De onvrede kwam niet als een verrassing, want al op 4 april 2002 viel op de site van RTV Utrecht te lezen:

'In Maartensdijk groeit de onvrede over de inmiddels één jaar oude samenvoeging met De Bilt. Op een enquête in de lokale krant kwamen ruim 500 reacties; 80 procent daarvan bevatte klachten over de herindeling. Het PvdA-raadslid Mittendorff uit de dorpskern Groenekan wil met het college van De Bilt over het onderwerp in debat. De klachten gaan met name over het gebrek aan communicatie tussen de gemeente en de kleine woonkernen. Ook de trage besluitvorming rond het oude gemeentehuis in Maartensdijk zorgde voor veel irritatie bij inwoners.

Niet voor niets begon de nieuwe gemeente niet in goede samenwerking, ook niet in de raad. Binnen enkele jaren viel het College van B&W en moest ingrijpen van buiten aan de in de raad geconstateerde chaos op Jagtlust een einde maken.

In de loop van het eerste decennium van de 21^e eeuw echter kwam er meer rust en kon het werk aan grote klussen succesvol worden opgepakt, niet alleen in Bilthoven, zijn

centrum en spoorwegondertunneling, maar, onder veel meer. ook aan zaken als het nieuwe dorpshuis van Hollandsche Rading en een nieuwbouwwijk in Maartensdijk.

Bedankbrief van de Maartensdijkse burgemeester P.A.D.H. Diepenhorst. Archief Anne Doedens.

En verder

De storm van de herindeling ging uiteindelijk liggen, zij het dat gevoelens van achterstelling her en der de kop op staken. Er werden vragen gesteld over de gevulde kas die Maartensdijk meebracht. Veel van die herindelingsdagen is nog relevant. De afspraken over het Noorderpark bijvoorbeeld en vooral die over de Groene Contramal blijken nog van kracht te zijn, ze werden immers nooit herroepen. Een zaak die lokale bestuurders hoop ik, ter harte zullen nemen. Het vertrouwen van de burgers is immers gestoeld op de uitvoering van gemaakte afspraken en continuïteit van bestuur.

We zijn nu een kwart eeuw na de hierna besproken gebeurtenissen. In gemeente De Bilt wordt hard gewerkt om de inwoners van de kernen bij hun gemeente betrokken te houden. Om dat te doen is respect voor de eigen cultuur van de dorpen van de gemeente nodig. Dat is een andere les die wij nu kunnen trekken uit het hiervoor besproken verleden.

Tenslotte

Als één ding duidelijk is, dan is het dat de gemeentelijke herindelingen niet met instemming van plaatselijke bevolkingen in het Utrechtse tot stand kwamen. Dat leidde begrijpelijkerwijs tot verzet en vergroting van de afstand tussen bevolking en overheid. Intussen had diezelfde overheid de plicht voor woningbouw te zorgen en voor een effectief ambtelijk apparaat dat de uitdagingen van de eenentwintigste eeuw aankon. Dit kon en kan bij uitblijven van effectieve communicatie de kloof tussen overheid en bevolking groter maken. Respect voor de eigenheid van woonkernen en uitleg van het grotere geheel waarbinnen overheden functioneren zijn van fundamenteel belang.

De uitspraak *“We gaan toch niet over het verleden praten”* waar dit artikel mee begon is begrijpelijk als men bedenkt dat de betreffende burgemeester de toekomst van ‘zijn’ bevolking voor ogen had. Hij beseftte echter niet dat er zonder verleden geen heden en vooral geen toekomst is. Maar ook moet worden vastgesteld dat er meer nodig is dan begrip voor de onvrede die bij de herindeling de kop op stak: inzicht in problemen als de bevolkingsgroei en de woningnood die de herindelingen in de Utrechtse regio mee verklaren.

De laatste vergadering van de Maartensdijkse gemeenteraad. Archief Anne Doedens.

ⁱ Oud-wethouder en oud-statenlid drs. A.J. Ditewig gaf ter zake van de beschrijving van het herindelingsproces adviezen. Daarvoor is de auteur hem zeer erkentelijk. Deze adviezen leidden tot

belangrijke correcties inzake de (oude) gemeente De Bilt en de verschillende perspectieven op de gemeentelijke herindelingen in de provincie Utrecht in 2000-2001 en de voorgeschiedenis ervan.

ⁱⁱ Dr. Anne Doedens was vanaf 1989 tot 1998 en vanaf 2001 tot 2014 lid van de gemeenteraad van respectievelijk Maartensdijk en De Bilt. Tussen 1998 en 2001 was hij wethouder van Maartensdijk. Van 1995 tot 2001 was hij lid van het Dagelijks Bestuur van het Bestuur Regio Utrecht. Hij is professioneel historicus. Zie over hem: www.annedoedens.com

ⁱⁱⁱ Jaargang 8, nr. 3, 23 maart 2006.

^{iv} St. Maerten, 1988, 1, pp. 12-16 en de Biltse Grift, pp. 77-80.

^v Archief Anne Doedens.

^{vi} Archief Anne Doedens, Maartensdijk

^{vii} De gedachte daaraan was al opgekomen in april 1998. Zie bv. dagblad *De Gooi en Eemlander* van 2 april 1998.

^{viii} Zie het *Utrechts Nieuwsblad* van 22 januari 1999.

^{ix} Het in april geïnstalleerde minderheidscollege ondervond stevige kritiek van de raadsmeerderheid, waarin partijen vertegenwoordigd waren die bij de gemeenteraadsverkiezingen stevig verloren hadden. Dit leidde in 1999 tot een mislukte poging om dit college naar huis te sturen, een opvallende actie gelet op de noodzaak een verenigd front te vormen met het oog op de dreigende herindeling.

^x Zie onder meer het *Utrechts Nieuwsblad* van 8 november 1999.

^{xi} *De Gooi en Eemlander*, 22 januari 2000.

^{xii} *Utrechts Nieuwsblad*, 28 april 2000

^{xiii} Biltse en Bilthovense Courant, 18 mei 2000.

^{xiv} *Utrechts Nieuwsblad*, 5 juli 2000; *Gooi en Eemlander* 6 juli 2000.

^{xv} Ibidem.

^{xvi} Biltse en Bilthovense Courant, 11 juli 2000.